



Leading healthcare
terminology, worldwide



RICHTLIJNEN VOOR VERTALING VAN SNOMED CT® NAAR HET NEDERLANDS VOOR BELGIË

Versie 2.0

20210315



V.U.: Tom Auwers, Victor Hortaplein, 40 bus 10, 1060 – Brussel

This material includes SNOMED Clinical Terms® (SNOMED CT®) which is used by permission of SNOMED International, formerly named the International Health Terminology Standards Development Organization (IHTSDO). All rights reserved.

SNOMED CT® was originally created by The College of American Pathologists.

“SNOMED” and “SNOMED CT” are registered trademarks of SNOMED International (formerly the IHTSDO).

This document forms part of the Belgian Release of SNOMED CT® distributed by the Belgian NRC, and is subject to SNOMED international's SNOMED CT® Affiliate License. Details of the SNOMED CT® Affiliate License may be found at <https://www.snomed.org/snomed-ct/get-snomed-ct>.

No part of this document may be reproduced or transmitted in any form or by any means, or stored in any kind of retrieval system, except by an Affiliate of SNOMED International in accordance with the SNOMED CT® Affiliate License. Any modification of this document (including without limitation the removal or modification of this notice) is prohibited without the express written permission of the Belgian NRC or SNOMED International.

Any copy of this document that is not obtained directly from the Belgian NRC is not controlled by the Belgian NRC, and may have been modified and may be out of date. Any recipient of this document who has received it by other means is encouraged to obtain a copy directly from the Belgian NRC.

Dankwoord

Het terminologiecentrum wenst bij de totstandkoming van dit document met name volgende personen te bedanken voor hun bijdrage: Prof. Dr. Elodie Collet van de Universiteit van Bergen, Prof. Dr. Hendrik Kockaert en Prof. Dr. Cornelia Wermuth van de KU Leuven, en Dr. Marie-Alexandra Lambot, Dr. Dominique Gonze, Dr. Peter Van Osta, Dr. Michel Walravens, Dr. Walter Verbrugge, Dr. Kim Luyckx, leden van het Consortium SNOMED CT.

Inhoudstafel

Inleiding.....	6
1 Over SNOMED CT®	6
1.1 Voordelen van het gebruik van SNOMED CT.....	6
1.2 SNOMED CT logisch en concept model	7
1.2.1 Concepts	7
1.2.2 Descriptions	7
1.2.2.1 Fully Specified Name (FSN)	8
1.2.2.2 Synonyms: Preferred Term (PT) of Acceptable Synonym (AS).....	8
1.2.2.3 Afspraken voor het noteren en benoemen van beschrijvingen	9
1.2.2.3.1 Notatie	9
1.2.2.3.2 Verschil tussen “description” en “term”	9
1.2.2.3.3 Afkortingen voor type en aanvaardbaarheid van beschrijvingen.....	9
1.2.3 Relationships.....	9
1.2.3.1 Subtype Relationships.....	10
1.2.3.1.1 Top Level Concepts	10
1.2.3.2 Attribute Relationships.....	11
1.3 Implementatie en gebruik van SNOMED CT vertalingen.....	12
1.4 Vrij gebruik van SNOMED CT in België	12
1.5 De Belgische release van SNOMED CT	12
2 Richtlijnen voor vertaling van SNOMED CT	14
2.1 Doelstelling van de Belgische vertaalrichtlijnen.....	14
2.2 Basisprincipes voor vertaling van SNOMED CT.....	14
2.2.1 Concept-gebaseerd	14
2.2.2 Kwaliteitseisen	15
2.2.3 Formele afspraken/regels	16
2.3 Strategie m.b.t. keuze van de Preferred Term en toevoeging van aanvaardbare synoniemen.....	16
2.3.1 Bijkomende eisen voor de Preferred Term.....	16
2.3.1.1 Geschiktheid	16
2.3.1.2 Uniek	16
2.3.1.3 Compact	16
2.3.1.4 Consistent	16
2.4 Vertaalproces	17
2.5 Vertaaltools	18
3 (Ver)taalkundige regels voor SNOMED CT in Belgisch-Nederlands	20
3.1 Inleiding.....	20
Richtlijnen voor vertaling van SNOMED CT® naar het Nederlands voor België	3

3.2	Officiële bronnen.....	20
3.3	Orthografie.....	21
3.3.1	Trema.....	21
3.3.2	Griekse letters.....	21
3.3.3	Samengestelde woorden.....	21
3.4	Syntaxis.....	22
3.4.1	Woordvolgorde.....	22
3.4.2	Hoofdlettergebruik.....	23
3.4.3	Meervoud en enkelvoud.....	23
3.4.4	Vrouwelijke vormen.....	24
3.5	Verkorte vormen.....	24
3.5.1	Afkortingen.....	24
3.5.2	Initiaalwoorden en letterwoorden.....	24
3.6	Gebruik van eigennamen.....	26
3.6.1	Eponiemen.....	26
3.6.2	Geoniemen.....	26
3.7	Leestekens en typografische tekens.....	27
3.7.1	Algemeen.....	27
3.7.2	Gedachtestreepje.....	27
3.7.3	Komma.....	27
3.7.4	Schuine streep.....	28
3.7.5	Ronde haken.....	28
3.7.6	Dubbele punt.....	28
3.7.7	Aanhalingstekens.....	29
3.8	Cijfers.....	29
3.9	Symbolen.....	29
3.10	Meeteenheden.....	30
3.11	Lidwoorden.....	31
Appendix A Bronnen voor het vertalen van SNOMED CT.....		33
ISO 33		
Starter guide (SNOMED International).....		33
Editorial Guide (SNOMED International).....		33
Guidelines for Translation of SNOMED CT.....		33
Guidelines for the Management of Translations of SNOMED CT.....		34
Developing a Methodology and Toolkit for Evaluating SNOMED CT Translation Quality.....		34
IHTSDO Quality Assurance Framework.....		34
Richtlijnen voor het vertalen van SNOMED CT (Nictiz).....		34

Inleiding

Een terminologie bevat woorden of woordgroepen die worden gebruikt door vakspecialisten om concepten van een specifiek kennisgebied uit te drukken. De termen in een terminologie vertegenwoordigen concepten of begrippen, waarvan de unieke betekenis afgeleid wordt uit typische eigenschappen of kenmerken van objecten, relaties of entiteiten.

Het terminologiecentrum van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu beheert, coördineert, faciliteert en stimuleert het gebruik van terminologieën in de Belgische gezondheidszorg. Binnen het e-Gezondheidsplan werd er onder meer gekozen voor SNOMED CT: deze internationale terminologiestandaard zorgt voor een gestructureerde en eenduidige weergave van medische concepten in zowel menselijke taal als computertaal, zodat deze kan worden gebruikt in de geïnformatiseerde klinische praktijk.

SNOMED CT is van oorsprong Engelstalig. Om deze in België bruikbaar te maken, dienen de concepten van de SNOMED CT-terminologie van een Nederlandse en Franse beschrijving voorzien te worden.

In deze brochure worden de aspecten van SNOMED CT beschreven die belangrijk zijn om tot een goede (Belgisch-)Nederlandse vertaling te komen.

Bijkomende informatie over SNOMED CT is te vinden in de Startersgids op de website van het Terminologiecentrum ([Startersgids](#))¹ en in de gedetailleerde handleidingen van SNOMED International² o.a. in de "Technical Implementation Guide" en de "Editorial Guide".

1 Over SNOMED CT®

SNOMED CT® (SYSTEMATIZED NOMENCLATURE OF MEDICINE CLINICAL TERMS) is een internationaal terminologiestelsel dat het mogelijk maakt om klinische gegevens in elektronische patiëntendossiers op een consistente, door computers verwerkbare manier weer te geven.

Het bevat een gevalideerde, semantisch rijke en gecontroleerde lijst van medische termen met hun synoniemen. Deze terminologie wordt in de directe patiëntenzorg gebruikt om onder meer psychische en fysieke klachten, symptomen, omstandigheden, ziekteprocessen, interventies, diagnoses, resultaten en besluitvorming vast te leggen.

1.1 Voordelen van het gebruik van SNOMED CT

SNOMED CT voorziet in een gemeenschappelijke taal voor gezondheidswerkers en onderzoekers, zowel nationaal als internationaal. Dit leidt tot een betere communicatie tussen de verschillende zorgactoren en een verhoging van de kwaliteit van de zorg. Het maakt onder meer de implementatie van beslissingsondersteuning (Clinical Decision Support, CDS) en alerts in het elektronisch patiëntendossier (EPD) mogelijk.

Daarnaast biedt een gestructureerd beheer van medische terminologie ook mogelijkheden om de administratieve last te verminderen door het afleiden van betrouwbare informatie voor secundair gebruik.

¹

https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/snome_dct_starterguidedutch_20140731.pdf

² <https://confluence.ihtsdotools.org/display/DOC/Guides>

Zo ondersteunt deze terminologie gezondheidszorgorganisaties bij het plannen en documenteren van gezondheidsprocessen, het analyseren van resultaten en het opvolgen van de zorgkwaliteit en de kosten van de medische zorg.

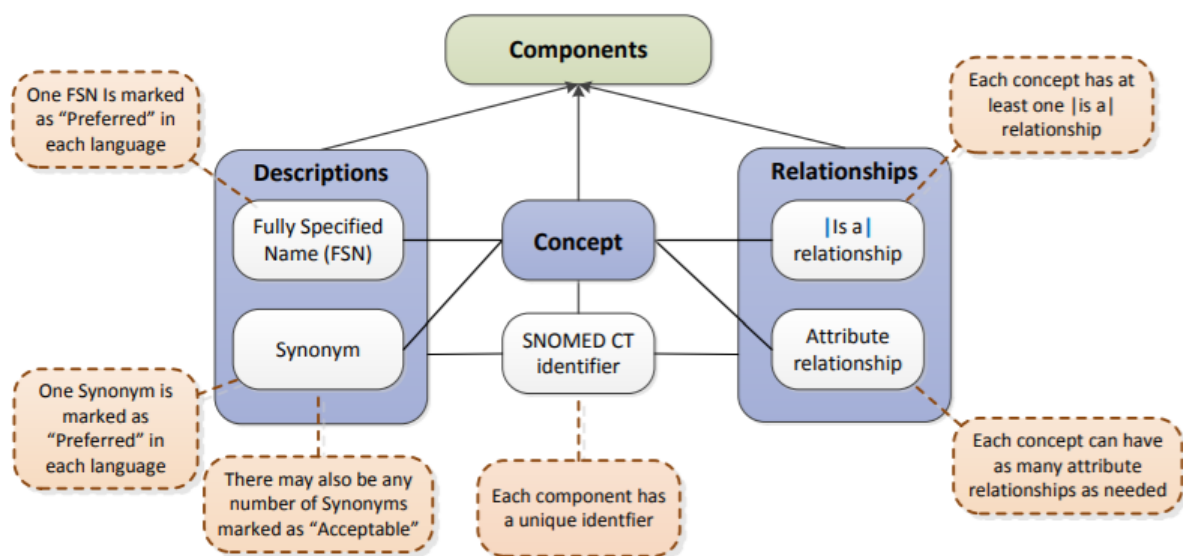
Door zijn hoge granulariteit (heel gedetailleerd) is SNOMED CT ook een hulp bij het beter beoordelen van het resultaat van bepaalde activiteiten en het opstellen van indicaties voor behandelingen.

Momenteel wordt het systeem, in verschillende gradaties en voor verschillende doeleinden, gebruikt in meer dan 50 landen.

1.2 SNOMED CT logisch en concept model

SNOMED CT bevat 3 verschillende types componenten: *concepts*, *descriptions* en *relationships*.

Daarnaast zijn er nog hulpbestanden (*refset*) die de implementatie faciliteren. Een belangrijke refset is de "*language refset*" die voor elke taal aangeeft wat de voorkeursterm (PT) en de aanvaardbare synoniemen zijn (zie punt 1.2.2.2)



Figuur 1: SNOMED CT logisch model - overzicht

1.2.1 Concepts

SNOMED CT bevat meer dan 350.000 concepten, onderverdeeld in 19 hiërarchische groepen (zie punt 1.2.3.1.1).

Ieder concept heeft een eenduidige betekenis waarnaar met een unieke, numerieke code verwezen wordt, het SNOMED CT concept-ID (SCTID).

1.2.2 Descriptions

Elk concept heeft een set van *descriptions* (beschrijvingen) die deze numerieke code aan een voor mensen leesbare term (in natuurlijke taal) linken.

Er zijn twee soorten *descriptions*: *Fully Specified Name* (FSN, volledig gespecificeerde naam) (punt 1.2.2.1) en *Synonyms* (synoniemen) (punt 1.2.2.2). Eén synoniem geniet de voorkeur (*Preferred Term*) en de andere zijn aanvaardbaar (*Acceptable Synonyms*).

1.2.2.1 Fully Specified Name (FSN)

De FSN (volledig gespecificeerde naam) is niet bedoeld om getoond te worden in het elektronisch patiëntendossier (EPD), maar dient om de specifieke en unieke betekenis van ieder afzonderlijk concept op een ondubbelzinnige manier weer te geven.

Ieder concept heeft één en slechts één FSN per taal. Daarenboven is de FSN uniek binnen een SNOMED CT release, d.w.z. er zijn geen twee concepten met dezelfde FSN.

De FSN kan gemakkelijk herkend worden aan de "semantic tag" die aan het einde van de term tussen haakjes toegevoegd wordt. De *semantic tag* geeft aan tot welke semantische categorie het concept behoort (bijv. *clinical finding, disorder, procedure, organism, person, etc.*) (zie punt 1.2.3.1.1). De *semantic tag* helpt om verschillende concepten waarnaar verwezen wordt door middel van eenzelfde term te disambigueren (zie ook punt 1.2.2.2).

Voorbeeld:

35566002 | Hematoma (morphologic abnormality) | is de FSN om het concept "hematoma", zoals een anatoom-patholoog het ziet op weefselniveau, aan te duiden.

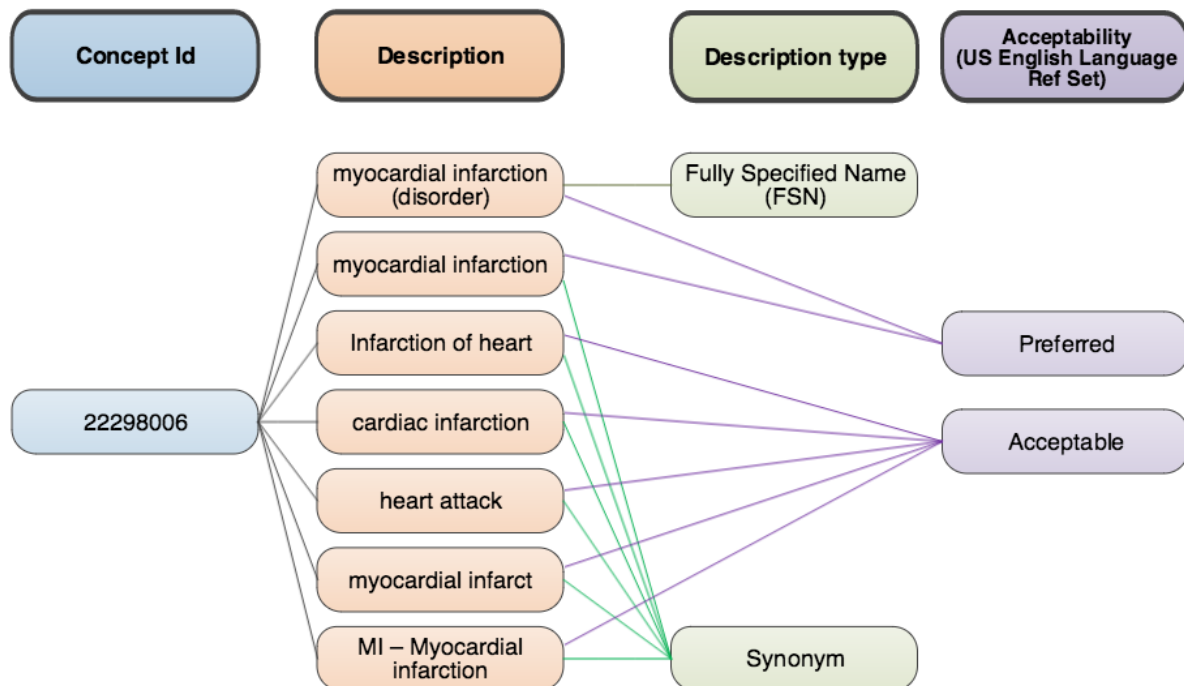
385494008 | Hematoma (disorder) | is de FSN die het concept aanduidt van de diagnose van een clinicus.

In de Belgische Release wordt de Engelstalige FSN uit de Internationale Editie behouden omdat de Engelstalige FSN de enige waarheid is en elke vertaling het risico heeft op fouten en dubbelzinnigheden. Bovendien wordt de FSN niet in het EPD gebruikt en hebben we dus hiervoor ook geen Nederlandse of Franse vertaling nodig.

1.2.2.2 Synonyms: Preferred Term (PT) of Acceptable Synonym (AS)

Naast de FSN, worden concepten door middel van één of meer synoniemen aangeduid. Een synoniem is een term die kan worden gebruikt om een concept weer te geven of te selecteren.

Ieder concept heeft één synoniem dat in een bepaalde taal of context de voorkeur heeft. Dit wordt de *Preferred Term* (PT) of voorkeursterm genoemd. Deze term wordt het vaakst gebruikt om het concept in kwestie te beschrijven. Alle andere synoniemen die voor een taal of context gelden, worden als *Acceptable Synonym* (AS, aanvaardbaar synoniem) gemarkeerd.



Figuur 2: Voorbeeld van descriptions voor één concept (Amerikaans-Engels) (Starter Guide)

1.2.2.3 Afspraken voor het noteren en benoemen van beschrijvingen

1.2.2.3.1 Notatie

Beschrijvingen worden als volgt genoteerd: eerst de concept-ID en dan de term tussen verticale strepen (pipes; unicode U+007C).

□ Concept-ID | term |

Voorbeeld:

80146002 | appendectomie |

1.2.2.3.2 Verschil tussen “description” en “term”

- ⇒ Een term bestaat uit één of meer woorden die het concept omschrijft waarnaar wordt verwezen door het concept-ID in de “description file” (zie voorbeeld hieronder).
- ⇒ Description/beschrijving is het verband tussen een voor mensen leesbare term en een specifiek SNOMED CT-concept.

Een *description* is steeds uniek in die zin dat ze voorzien is van een unieke *description identifier* die gelinkt is aan één en slechts één SNOMED CT-concept.

Een term daarentegen kan voorkomen in verschillende *descriptions*, wat betekent dat eenzelfde term verschillende concepten kan aanduiden.

Voorbeeld:

Description-ID	Taal	Term	Concept-ID	FSN
59338013	en	Hematoma	35566002	Hematoma (morphologic abnormality)
1477038019	en	Hematoma	385494008	Hematoma (disorder)
xxxxx100017211x (*)	nl	hematoom	35566002	Hematoma (morphologic abnormality)
491041000172112	nl	hematoom	385494008	Hematoma (disorder)
xxxxx100017211x (*)	fr	hémاتome	35566002	Hematoma (morphologic abnormality)
339831000172113	fr	hémاتome	385494008	Hematoma (disorder)

(*) xxxxx zal aangevuld worden in een volgende Belgische release

1.2.2.3.3 Afkortingen voor type en aanvaardbaarheid van beschrijvingen

Afkorting	Engels	Nederlands	Frans
FSN	Fully Specified Name	volledig gespecificeerde naam	nom entièrement spécifié
PT	Preferred Term	voorkeursterm	terme préféré
AS	Acceptable Synonym	aanvaardbaar synoniem	synonyme acceptable

1.2.3 Relationships

Relationships (relaties) binnen SNOMED CT associëren concepten met elkaar, ze koppelen een bronconcept aan een doelconcept. Een derde concept, een relatietype (of attribuut), wordt gebruikt om de “betekenis” van de link tussen de bron- en doelconcepten weer te geven.

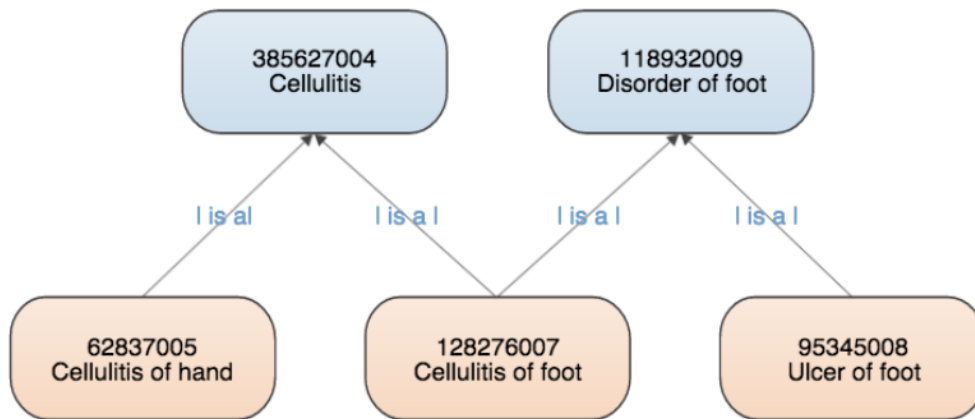
Op die manier komt de definitie van een concept tot stand, namelijk op basis van de relaties die het concept in kwestie heeft tegenover andere concepten.

In SNOMED CT worden twee types *relationships* gebruikt: *subtype relationships* (hiërarchische relaties, zie 1.2.3.1) en *attribute relationships* (niet-hiërarchische relaties, zie 1.2.3.2).

1.2.3.1 Subtype Relationships

De | is a | -relatie (is een subtype van) is een hiërarchisch relatietype dat een concept met één of meerdere algemenere concepten (*parents* of ouders of supertypes) in verband brengt. Deze | is a | -relaties bepalen de hiërarchie van de SNOMED CT-concepten.

Ieder concept kan | is a | -relaties met verschillende andere concepten hebben (d.w.z. dat één concept meerdere supertype-/ouderconcepten kan hebben). Als gevolg hiervan is de SNOMED CT-hiërarchie geen eenvoudige boomstructuur, maar een "polyhiërarchie".



Figuur 3: Polyhiërarchie

1.2.3.1.1 Top Level Concepts

Aan de top van de SNOMED CT-hiërarchie staat het basisconcept, de "root", 138875005 |SNOMED CT Concept (SNOMED RT+CTV3)|. Alle andere concepten stammen hiervan af, d.w.z. het basisconcept is een supertype van alle andere concepten.

De directe subtypes van het basisconcept worden de "top level concepts" (topniveau-concepten) genoemd. Deze concepten worden gebruikt om de hoofdtakken van de hiërarchie te benoemen. Ieder van deze topniveau-concepten vormt samen met zijn vele subtype-nakomelingen een belangrijke tak van de SNOMED CT-hiërarchie en bevat gelijksoortige concepten.

Naarmate er verder wordt afgedaald in de hiërarchieën (d.w.z. er worden meer | is a | -relaties toegevoegd), worden de concepten steeds specifieker.

Onderstaand een lijst van de "top level concepts" met hun "FSN" en Nederlandse en Franse "Preferred Term".

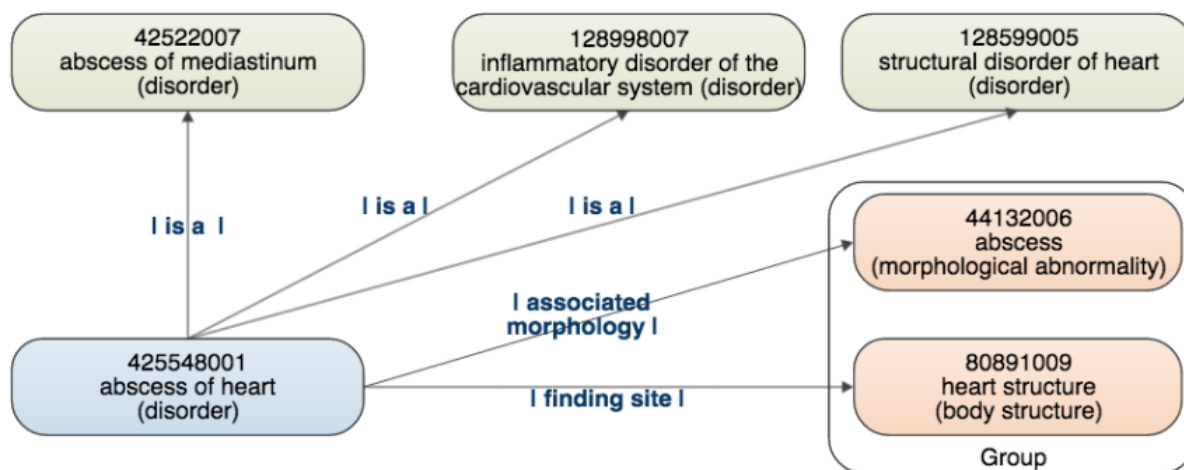
	FSN	Nederlands	Frans
1	Clinical finding (finding)	klinische bevinding	constatation clinique
2	Procedure (procedure)	procedure	procédure
3	Situation with explicit context (situation)	situatie met expliciete context	situation avec contexte explicite
4	Observable entity (observable entity)	waarneembare entiteit	entité observable
5	Body structure (body structure)	lichaamsstructuur	structure corporelle
6	Organism (organism)	organisme	organisme
7	Substance (substance)	substantie	substance

8	Pharmaceutical / biologic product (product)	farmaceutisch/biologisch product	produit pharmaceutique/ biologique
9	Specimen (specimen)	staal	échantillon
10	Special concept (special concept)	speciaal concept	concept spécial
11	Physical object (physical object)	fysiek object	objet physique
12	Physical force (physical force)	fysieke kracht	force physique
13	Event (event)	gebeurtenis	évènement
14	Environment or geographical location (environment / location)	omgeving/geografische locatie	environnement/position géographique
15	Social context (social concept)	sociale context	contexte social
16	Staging and scales (staging scale)	stadiëring en beoordelingsschalen	stadification et échelles d'évaluation
17	Qualifier value (qualifier value)	kwalificatiewaarde	valeur du qualificatif
18	Record artifact (record artifact)	dossierelement	élément du dossier
19	SNOMED CT Model Component (metadata)	SNOMED CT model component	composant du modèle SNOMED CT

1.2.3.2 Attribute Relationships

Niet-hiërarchische relaties geven specifieke aspecten van de betekenis van een concept weer.

Zo worden de concepten op een voor een computer begrijpbare manier gedefinieerd.



Figuur 4: definiërende relaties van 425548001 | abscess of heart (disorder) |

De meest voorkomende attributen zijn:

Concept-ID	FSN	Nederlands	Frans
363698007	Finding site (attribute)	locatie	site de la constatation

116676008	Associated morphology (attribute)	geassocieerde morfologie	morphologie associée
246075003	Causative agent (attribute)	veroorzakende factor/middel	agent causal
246454002	Occurrence (attribute)	tijdstip/periode	survenue

Tijdens vertaling moet er bij de interpretatie rekening gehouden worden met deze definiërende relaties.

Let op: niet alle concepten zijn reeds volledig gedefinieerd. In dat geval zijn de concepten *Primitive* (primitief) in plaats van *Fully defined*.

1.3 Implementatie en gebruik van SNOMED CT vertalingen

SNOMED CT is bedoeld om geïmplementeerd te worden in softwaretoepassingen, met name om klinisch relevante informatie op een consistente, betrouwbare en volledige manier weer te geven als integraal onderdeel van het elektronisch patiëntendossier (EPD).

Informatiesystemen kunnen de concepten, hiërarchieën en relaties als een gemeenschappelijk referentiepunt gebruiken. De vertaalde termen maken interactie tussen personen mogelijk.

SNOMED International voorziet in richtlijnen en opleidingen om de implementatie te begeleiden.

1.4 Vrij gebruik van SNOMED CT in België

SNOMED CT is het resultaat van een internationale samenwerking en wordt beheerd door SNOMED International, een non-profitorganisatie met hoofdzetel in Londen. België is lid van SNOMED International sinds 2013. Het Terminologiecentrum binnen de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu vervult de rol van National Release Center (NRC) en is het enige contactpunt voor wat betreft licenties en de ontwikkeling van SNOMED CT in België.

Omdat België lid is van SNOMED International kunnen ontwikkelaars, leveranciers, kopers en gebruikers van e-health-software in België gratis gebruikmaken van SNOMED CT. De toegang tot dit door copyright beschermd materiaal is evenwel beperkt tot licentiehouders en onderworpen aan de voorwaarden van de licentie.

Het Terminologiecentrum raadt leveranciers van software voor de gezondheidszorg, onderzoekers, overheidsagentschappen en andere organisaties aan om een licentie aan te vragen en zich vertrouwd te maken met de inhoud en het standaard distributieformaat van SNOMED CT. Bezoek onze [website](#) indien u zich wenst te registreren voor een gratis licentie. Met alle andere vragen, opmerkingen of meldingen van fouten (inhoud en vertalingen) kunt u terecht op het volgende e-mailadres: terminologie@health.fgov.be.

Via [e-learning](#) kunnen opleidingen over SNOMED CT gevolgd worden.

1.5 De Belgische release van SNOMED CT

Eén van de taken van een NRC is het uitbrengen van een nationale release.

De Belgische release volgt het ritme van de internationale release, dit wil zeggen dat er om de zes maanden een nieuwe extensie gepubliceerd wordt (op 15 maart en 15 september voor de Belgische extensie). Deze bevat hoofdzakelijk Nederlandse en Franse *descriptions* van bestaande internationale concepten, met inbegrip van de *language refsets* waarin per taal de *Preferred Term* en *Acceptable Synonyms* worden aangeduid.

Indien nodig zullen ook eigen Belgische concepten toegevoegd worden.

2 Richtlijnen voor vertaling van SNOMED CT

SNOMED CT is een (in oorsprong) Engelstalige terminologie die in verschillende landen gebruikt wordt. Hierdoor is het noodzakelijk om de termen per taal en per land te beheren. De internationale editie van SNOMED CT bevat termen in het Amerikaans- en Brits-Engels, en het Spaans. Door de landen die lid zijn van SNOMED International, zoals Zweden, Denemarken, Canada, Nederland, België, enz. worden extensies met *descriptions* in hun respectievelijke talen beschikbaar gesteld.

Dit document formuleert aanbevelingen en legt richtlijnen vast voor gangbare, belangrijke aandachtspunten bij het vertalen van SNOMED CT naar het Nederlands in België. Het biedt daarnaast houvast bij terminologische kwesties.

Het valt te verwachten dat de inhoud van dit document regelmatig zal wijzigen. Om een optimaal kwaliteitsniveau en een hoge graad van consistentie te bereiken, zullen de richtlijnen aangepast of aangevuld worden naarmate men tot nieuwe inzichten komt bij de vertaling van bijkomende sets in functie van de volgende Belgische release.

Aangezien de regels geëvolueerd zijn sinds de initiële vertalingen, is het waarschijnlijk dat er een verschil bestaat tussen de manier waarop de termen vertaald werden die in de huidige Belgische extensie opgenomen zijn, en de termen die momenteel “in vertaling” zitten. Deze inconsistenties zullen geleidelijk aan weggewerkt worden in een van de volgende releases.

2.1 Doelstelling van de Belgische vertaalrichtlijnen

SNOMED CT vertalen is een uitdaging. Enerzijds moet de vertaling tot stand komen volgens de terminologische richtlijnen zoals gespecificeerd in de ISO-normen en deze gepubliceerd door SNOMED International. Anderzijds moet men tijdens de vertaling rekening houden met het klinische taalgebruik en zodoende vertalingen voorstellen die effectief door de doelgroep (artsen, verpleegkundigen en andere gezondheidswerkers) gebruikt worden in de klinische praktijk.

Dit is een moeilijk evenwicht omdat bijvoorbeeld bepaalde terminologische regels niet consequent in de praktijk kunnen worden toegepast.

De voorliggende richtlijn wil dan ook een ondersteuning bieden bij het maken van adequate en consistente keuzes die zowel taalkundig correct zijn als bruikbaar zijn in, en representatief voor de klinische praktijk in België.

2.2 Basisprincipes voor vertaling van SNOMED CT

Het vertalen van SNOMED CT vereist een **interdisciplinaire samenwerking** tussen specialisten in de gezondheidszorg, medische informatica, taalkunde en terminologie waarbij voldoende aandacht wordt besteed aan inhoud, structuur en medische relevantie. Deze factoren zijn uiterst belangrijk om de bruikbaarheid van de terminologie voor implementatie in elektronische gezondheidsregistratiesystemen te verzekeren. Zowel de taalkundige als de semantische kwaliteit moet worden gegarandeerd.

2.2.1 Concept-gebaseerd

Conceptequivalentie betekent dat een woord of zin precies hetzelfde betekent in de bron- en doeltaal. Het bepalen van gelijkwaardigheid vereist een diepgaand begrip van de brontaal en -cultuur. Een letterlijke (woord-voor-woord) vertaling is in veel gevallen fout, omdat je eerst de betekenis achter de woorden moet begrijpen.

Een vertaling die uitsluitend is gebaseerd op taalkundige en morfologisch-syntactische analyses kan leiden tot een schijnbaar correcte term die echter de betekenis van het betreffende concept niet adequaat weergeeft en die bovendien ongebruikelijk is in het klinische taalgebruik.

Het vertaalteam moet aandacht besteden aan de noodzaak om de **betekenis van het concept** te begrijpen. Concreet betekent dit dat men bij het vertalen steeds rekening moet houden met de positie van het te vertalen concept binnen de hiërarchie, de beschrijvingen ervan (vooral de FSN, maar ook de synoniemen) en de relaties met andere concepten (de definitie van het concept). Enkel op die manier kan de betekenis van het concept dat wordt vertaald eenduidig worden achterhaald.

Daarnaast is overeenstemming met taalkundige, systematische en orthografische principes ook nodig om verwarring te voorkomen en de praktische toepasbaarheid van de terminologie te verzekeren.

Deze werkwijze impliceert de volgende stappen:

1. Lees aandachtig de Engelse beschrijvingen van het te vertalen concept (FSN en synoniemen);
2. Controleer de hiërarchische | is a | -relaties en de positie van het betreffende concept in de hiërarchie;
3. Controleer de definiërende attriboot-relaties van het concept (let op: voor onvolledig gedefinieerde concepten of primitieve concepten is de FSN vollediger dan de logische definitie van het concept);
4. Zoek in geval van twijfel, om de betekenis te verhelderen, voorbeelden van de bronterm zoals die in de medische literatuur in concrete contexten gebruikt wordt;
5. Zoek een equivalent concept en een equivalente term in de doeltaal (indien noodzakelijk, verifieer het contextuele gebruik van deze term);
6. Kies als *Preferred Term* de meest gebruikte term in het Nederlands waarbij zoveel mogelijk rekening gehouden wordt met de linguïstische richtlijnen;
7. Vul eventueel aan met aanvaardbare synoniemen.

2.2.2 Kwaliteitseisen

De gekozen termen en zeker de *Preferred Term* moeten voldoen aan bepaalde kwaliteitseisen, namelijk:

- eenduidig zijn;
- taalkundig juist zijn;
- inzichtelijk en zelfverklarend zijn (= de term reflecteert de kenmerken van het onderliggende concept);
- acceptabel zijn voor de doelgroep (= de term is onderdeel van de bestaande vaktaal en wordt bij voorkeur gebruikt door zorgverleners);
- systematisch en consistent zijn (= de term stemt overeen met de beschrijving van gelijkaardige concepten wat betreft de morfologische structuur (woordbouw) en woordvolgorde).

In de vertaalpraktijk is het echter niet altijd mogelijk om aan al deze terminologische kwaliteitseisen te voldoen omdat de vermelde criteria tegenstrijdig kunnen zijn.

Als, ondanks alles, twijfel blijft bestaan, dan is het beter in plaats van te vertalen naar best vermogen, de dubbelzinnigheid te melden aan het NRC zodat met SNOMED International contact opgenomen kan worden om dit uit te klaren.

Iedereen die betrokken is bij het vertaalproces (cf. infra) moet op de hoogte zijn van de terminologische principes die aan de basis liggen van SNOMED CT en van de richtlijnen voor vertaling, zodat een doordachte keuze tussen de mogelijke lexicale varianten kan gebeuren, de welgevormdheid van (medische) termen gevrijwaard wordt, de juiste vertaaltechnieken gekozen worden en de terminologische/taalkundige consistentie behouden blijft.

SNOMED CT wordt voortdurend verbeterd, fouten worden gecorrigeerd en dubbelzinnigheden worden aangepakt. Om dat te verzekeren, wordt verwacht dat iedereen betrokken bij het vertaalproces actief meewerkt door vragen, opmerkingen of suggesties door te geven aan het National Release Centrum (NRC) via terminologie@health.fgov.be.

2.2.3 Formele afspraken/regels

Elke beschrijving in het Nederlands (zowel de voorkeursterm als de synoniemen) voldoet aan onderstaande formele vereisten:

- Correcte spelling en grammatica
- Geen hoofdletters (tenzij bij een eigenaam of acroniem)
- Geen spatie(s) voor en na de term
- Geen dubbele spaties
- Gebruik van lemma's: infinitief voor werkwoorden (geen vervoeging) en enkelvoudige vorm voor zelfstandige naamwoorden tenzij de betekenis dit vraagt)
- Geen afkortingen
- Geen lidwoorden
- Geen forward (\)
- Geen dubbele aanhalingstekens
- Termen zijn maximaal 255 karakters lang

De uitzonderingen op deze regels worden beschreven in hoofdstuk 3.

2.3 Strategie m.b.t. keuze van de Preferred Term en toevoeging van aanvaardbare synoniemen

In SNOMED CT is een synoniem (SYN) een beschrijving die een acceptabele manier is om de betekenis van een concept in een bepaalde taal of context uit te drukken, d.w.z. het is een woord of woordgroep, verschillend van de FSN, die hetzelfde concept vertegenwoordigt.

2.3.1 Bijkomende eisen voor de Preferred Term

2.3.1.1 Geschiktheid

Een Preferred Term (PT of Voorkeursterm) is die beschrijving die wordt beschouwd als de meest geschikte manier om een concept in een klinisch dossier tot uitdrukking te brengen. Het gaat om een woord, woordgroep of uitdrukking die door klinici het meest frequent wordt gebruikt om een concept in de klinische praktijk of in de literatuur te benoemen. Het is het synoniem dat de voorkeur heeft in een taal of binnen een bepaalde context (bv. huisartsgeneeskunde).

2.3.1.2 Uniek

Een Preferred term moet uniek zijn binnen eenzelfde (sub)hiërarchie. Dit betekent dat termen niet dubbel mogen voorkomen als de semantic tag van hun FSN dezelfde is.

2.3.1.3 Compact

We streven bij de keuze van de Preferred Term naar de kortst mogelijke formulering zonder betekenisverlies, zonder de leesbaarheid in het gedrang te brengen en zonder een artificiële term te creëren die eigenlijk niet gebruikt wordt.

2.3.1.4 Consistent

Bovenvermelde criteria kunnen mekaar tegenspreken. Daarom is het belangrijk te streven naar homogeniteit, en de gemaakte keuzes consistent toe te passen op gelijkaardige concepten.

2.3.2 Toevoegen van Acceptable Synonyms

De functie van een acceptable synonym houdt verband met het feit dat de keuze van de Preferred Term in zekere zin subjectief is. Daarom voegen we synoniemen toe aan het concept om ervoor te zorgen dat alle doelgroepen het concept met de juiste betekenis terugvinden. Daarom is het aanbevolen alle mogelijke beschrijvingen te vermelden waarop gebruikers van

SNOMED CT zouden kunnen zoeken, op voorwaarde dat de betekenis ervan exact overeenkomt met die van het concept.

We vermijden echter spellingsvarianten zoals meervoudsvormen, verbuigingen, vervoegingen, vrouwelijke vormen of alternatieve spelling

2.4 Vertaalproces

Het vertaalproces dat door het Terminologiecentrum wordt toegepast om tot een definitieve Nederlandse en Franse vertaling van SNOMED CT-concepten te komen, bestaat uit een aantal stappen waarbij minimum drie verschillende personen betrokken zijn.

Tijdens een eerste stap stelt een domeinspecialist termen/vertalingen voor in zijn/haar moedertaal volgens de werkwijze beschreven in vorig punt. Het is dus ook de domeinspecialist die de *Preferred Term* kiest tussen de synoniemen.

Domeinspecialisten zijn gezondheidswerkers (artsen, verpleegkundigen, diëtisten, kinesitherapeuten, vroedvrouwen, apothekers, ...) of personen met een medische achtergrond (onderzoekers, ...) die over voldoende praktijkervaring beschikken om, vanuit hun expertise en/of specialisatie, een geldige vertaling voor te stellen. Voor meer specifieke concepten is het dus erg belangrijk dat het domein waartoe de set te vertalen concepten behoort, overeenkomt met de achtergrond of het profiel van de domeinspecialist.

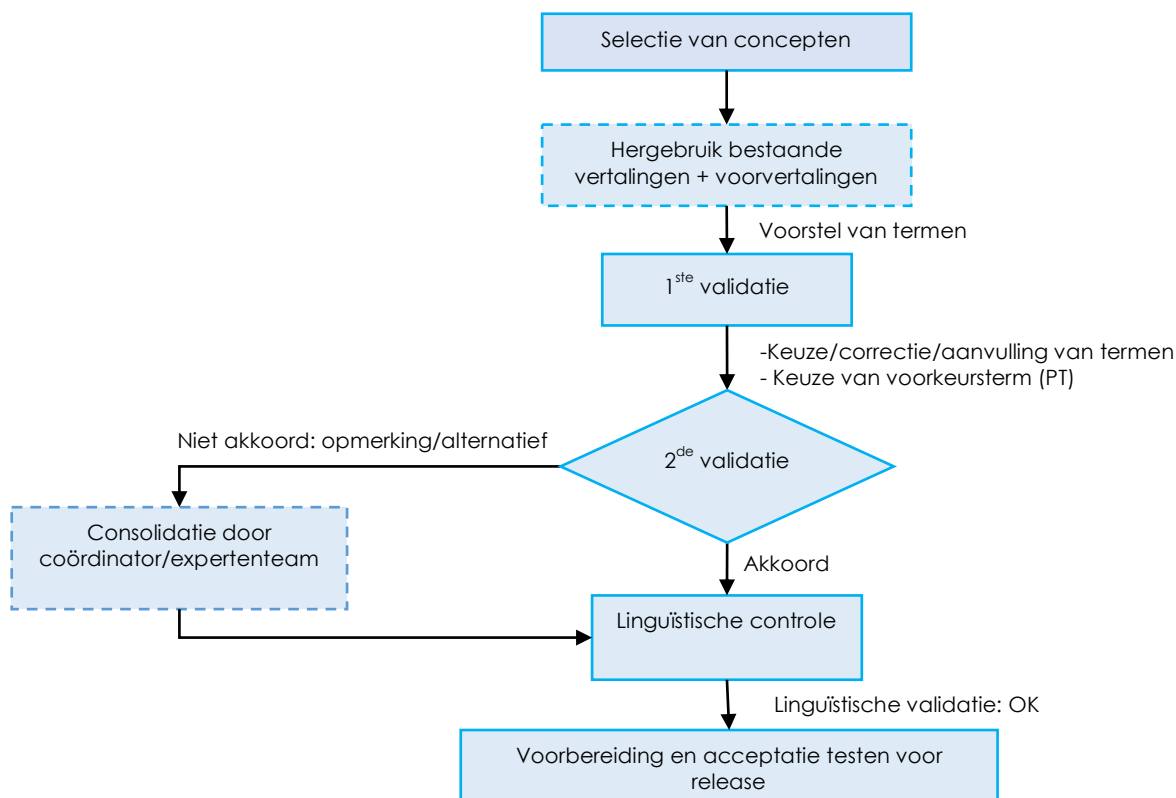
Om het vertaalproces te versnellen kan deze eerste stap worden voorafgegaan door een automatisch gegenereerde (voor)vertaling afkomstig van bijvoorbeeld een machinevertaalsysteem (MT) of op basis van NLP-technieken (*Natural Language Processing*) die gebruik maken van de definities van de concepten. Ook kan men vertrekken van bestaande vertalingen uitgevoerd door andere landen (bijvoorbeeld Nederland) of op basis van *mappings* met andere terminologieën of classificaties.

In de volgende stap zal een tweede domeinspecialist, die over eenzelfde of gelijkaardige achtergrond beschikt, de voorgestelde vertaling reviseren.

Als hij/zij de vertaling aanvaardt, wordt deze voortaan als "gevalideerd" beschouwd. Als hij/zij echter een alternatieve term voorstelt, zal in een derde stap de coördinator beslissen over:

- welke van de mogelijkheden de *Preferred Term* wordt;
- of de verschillende vertalingen al dan niet meegenomen worden als *Acceptable Synonym*.

Dat betekent dus dat de stap van consolidatie in onderstaande afbeelding optioneel is.



Figuur 6: Verschillende stappen in het vertaalproces

De coördinator kan zijn/haar keuze voorleggen aan beide personen die betrokken waren bij de vertaling van het concept en proberen tot een consensus te komen. Indien nodig worden aan een team van specialisten specifieke vragen voorgelegd.

In de voorgaande stappen wordt vooral naar de klinische relevantie gekeken en verwacht men dat de voorgestelde termen de concepten correct omschrijven.

De klinisch gevalideerde termen worden ten slotte voorgelegd aan een linguïst die verifieert of de termen in lijn zijn met de taalkundige regels van de doeltaal. Daarvoor beroepen ze zich in de eerste plaats op de regels zoals geformuleerd in dit document (zie punt 3). Indien de linguïst van mening is dat de term grondig moet veranderen (dus meer dan een schrijffout, hoofdletter of leesteken), dient hij/zij dit op te nemen met de coördinator.

De terminologische en linguïstische stappen in het vertaalproces zoals hier beschreven, worden voorafgegaan en gevolgd door bijkomende activiteiten zoals planning, selectie van bronsets, voorbereiding, opleiding van personen betrokken bij de vertaling en migratie van de definitieve vertaling naar de terminologieserver waarin de nationale extensie beheerd en uiteindelijk gepubliceerd wordt. Een gedetailleerde beschrijving van deze activiteiten behoort niet tot de scope van dit document.

2.5 Vertaaltools

SNOMED International biedt een “*refset and translation tool*” aan. Hierin kun je de concepten perfect situeren in de hiërarchie en worden ook de andere relaties op een overzichtelijke manier weergegeven. Deze tool is momenteel enkel beschikbaar voor beperkt gebruik in specifieke projecten en is voorlopig nog niet geschikt voor nationale vertalingen.

Naast de tool van SNOMED International kunnen andere vertaaltools op de markt worden aangepast om de SNOMED CT-concepten te vertalen.

Een dergelijke tool heeft idealiter een *cloudbased* infrastructuur die functionaliteiten voorziet op vlak van *workflow automation*, *online collaboration*, *computer-aided translation* en

reporting. Daarnaast moet hij ook de mogelijkheid bieden om automatische kwaliteitscontrole (onder meer spelling, grammatica en formele checks zoals leestekengebruik, hoofdletters, consistentie, etc.) toe te passen tijdens de verschillende stappen in het proces en dient het systeem de vertaalde versie van elk individueel concept voor elk van de 4 stappen bij te houden: vertaling, revisie, validatie en linguïstische controle.

Geen enkel tool voldoet op dit ogenblik aan alle eisen. We opteren er dan ook voor om voor de verschillende stadia van het vertaalproject verschillende tools te combineren.

3 (Ver)taalkundige regels voor SNOMED CT in Belgisch-Nederlands

3.1 Inleiding

De volgende hoofdstukken bevatten een aantal praktische richtlijnen en taalkundige regels die kunnen bijdragen tot een uniforme, consistente en accurate schrijfwijze van de SNOMED CT termen in het Nederlands.

Elke regel wordt aangeduid met een unieke code die in de eerste kolom vermeld wordt. Het eerste deel van de code verwijst naar de taalkundige categorie waartoe de regel behoort, bv. orthografie, syntaxis, etc.

Merk op: de Belgische extensie bevat naast termen in het Nederlands, ook termen in het Frans. Uiteraard zijn niet alle taalkundige regels die gelden voor het Nederlands ook relevant in het Frans, en vice versa. Als het over een taalkundig fenomeen gaat waarvoor ook in de Franstalige richtlijnen een regel bestaat, komt het eerste deel van de code overeen. Bv. or01nl/or01fr die de regel i.v.m het trema beschrijft voor beide talen.

De derde kolom duidt aan of het om een regel gaat die in deze publicatie van de richtlijnen voor vertaling toegevoegd werd (NEW) of reeds in de vorige publicatie van 20180315 voorkwam. "CHANGE" betekent dat een bestaande regel aangepast werd. Vertalingen in de Belgische SNOMED CT-extensie die de oude regel volgen, zullen gecorrigeerd of bijgewerkt worden in de volgende release(s).

3.2 Officiële bronnen

Bij wijze van inleiding worden in de volgende paragrafen de officiële spelling van het Nederlands en enkele referentiewerken op vlak van medische spelling kort toegelicht.

Voor de vertaling van SNOMED CT naar het Belgisch-Nederlands volgen we in principe het officiële taalbeleid voor algemene taal zoals vastgelegd in het 'Groene Boekje' en de '[Woordenlijst van de Nederlandse taal](#)'³. De totstandkoming van deze woordenlijst vond plaats onder verantwoordelijkheid van de Commissie Spelling van de Nederlandse Taalunie.⁴ De online versie bevat alle woorden van de woordenlijst, die eind 2015 ruim 180.000 trefwoorden telde. Daarnaast bevat de website ook een overzicht van de officiële [spellingsregels](#)⁵. Ook de Vlaamse Overheid verstrekt taaladvies m.b.t. spelling via een [website](#)⁶. Deze bronnen en andere algemene woordenboeken en spellinglijsten zijn echter opgesteld voor algemeen taalgebruik en niet voor vaktalen. Medische terminologie heeft zeer complexe vormkenmerken, en heel wat medische vaktermen ontbreken dan ook in deze bronnen.

Indien de algemene taalregels het medische register niet dekken, stellen we aanvullende taalregels op voor de spelling en woordvorming. We baseren ons hiervoor onder meer op het medisch woordenboek Pinkhof (2015), waarin wordt gesteld dat taalregels voor medische vaktermen in bepaalde gevallen mogen afwijken van de algemene taalregels, bijvoorbeeld met betrekking tot het aaneenschrijven van woorden in samenstellingen en het gebruik van (begin)hoofdletters en leestekens (koppeltaken, trema, enz.). Daarnaast beroepen we ons op het taalgebruik in diverse bronnen, zoals het toonaangevende vaktijdschrift *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* (NTvG) en het nationale [Farmacopendium Plus](#)⁷ voor de spelling van farmacotherapeutische termen.

³ <http://woordenlijst.org>

⁴ http://woordenlijst.org/leidraad/inrichting_van_de_woordenlijst

⁵ <http://woordenlijst.org/leidraad>

⁶ <https://www.taaltelefoon.be/spellingregels>

⁷ www.farmacopendium.be

3.3 Orthografie

or01nl	<h4>3.3.1 Trema</h4> <p>We volgen de standaardregels in verband met het trema.</p> <p>Merk op: wanneer het gaat om een Latijnse term die in de Nederlandse extensie voorkomt, wordt het trema niet gebruikt. Bijvoorbeeld: "telangiëctasie" versus "telangectasia".</p>	NEW
or04nl	<h4>3.3.2 Griekse letters</h4> <p>Griekse letters worden volledig uitgeschreven.</p> <p>Voorbeelden:</p> <p style="padding-left: 40px;">FSN: 396043004 Epoetin beta (substance) → epoëtine bèta </p> <p style="padding-left: 40px;">FSN: 415248001 Lutropin alfa (substance) → lutropine alfa </p>	NEW
or05nl	<h4>3.3.3 Samengestelde woorden</h4> <p>We maken onderscheid tussen volgende soorten composita:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een woordgroep is een opeenvolging van woorden die bij elkaar horen. Een woordgroep schrijven we met spaties tussen de woorden. • Een samenkoppeling bestaat uit twee of meer woorden die vaak samen voorkomen en daardoor een vaste uitdrukking zijn gaan vormen, die zich in haar geheel gedraagt als een samengesteld woord. <p style="padding-left: 40px;">FSN: 61345009 Otorhinolaryngologist (occupation) → neus-keel-oorarts </p> <ul style="list-style-type: none"> • Een samenstelling is een geleed woord dat bestaat uit twee of meer grondwoorden, eventueel verbonden door een tussenklank. Een samenstelling heeft één hoofdklemtoon en wordt doorgaans in één woord geschreven of met een koppelteken. <p>We passen de volgende regels toe:</p> <p>De delen van een samenstelling schrijven we in principe aan elkaar, maar in bepaalde gevallen gebruiken we toch een koppelteken, met name om de structuur te verduidelijken of om een ongewoon woordbeeld te vermijden in een samenstelling. Dat moeten we doen in de volgende gevallen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Als de elementen gelijkwaardig zijn; <p style="padding-left: 40px;">FSN: 69776003 Acute gastroenteritis (disorder) → acute maag-darmonsteking </p> <ul style="list-style-type: none"> • bij samengestelde aardrijkskundige namen; <p style="padding-left: 40px;">FSN: 223539005 South east African country (geographic location) → Zuid-Oost-Afrikaans land </p> <ul style="list-style-type: none"> • als het tweede element een hoofdletter heeft; • als een van de elementen een cijfer, letter, symbool of initiaalwoord is, 	20180315

	<p>FSN: 30188007 Alpha-1-antitrypsin deficiency (disorder) → alfa-1-antitrypsinedeficiëntie </p> <ul style="list-style-type: none"> • in een samenstelling met een bijzondere voor- of nabepaling; FSN: 85828009 Autoimmune disease (disorder) → auto-immuunziekte • als er sprake is van klinkerbotsing⁸. FSN: 56267009 Multi-infarct dementia (disorder) → multi-infarctdementie <p>We breiden de regels waarbij volgens de officiële spelling een koppelteken wordt gebruikt uit met volgende situaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bij lange samenstellingen, om de leesbaarheid te vergemakkelijken; FSN: 127055007 Chronic cold agglutinin disease (disorder) → chronische koude-agglutinine-ziekte (i.p.v. chronische koudeagglutinineziekte); FSN: 68033004 Tracheostomy complication (disorder) → tracheostomie-complicatie (i.p.v. tracheostomiecomplicatie) • op plaatsen in het woord waar een betekenisgrens of wisseling van woordsoort is; FSN: 707497007 Carbapenem resistant bacteria (organism) → carbapenem-resistente bacterie • als het eerste deel van de samenstelling een eigennaam is; FSN: 10514003 Norwalk-virus (organism) → Norwalk-virus • als de samenstelling bestaat uit woorden uit verschillende talen. FSN: 60631002 Alpha-hemolytic streptococcus (organism) → alfa-hemolytische streptococcus <p>Merk op: “linker” en “rechter” schrijven we in principe aan het woord dat volgt. Bv. linkerventrikel en rechterventrikel. Enkel wanneer wat volgt een Latijnse term is schrijven we de onderdelen van de woordgroep apart. Bv. linker arteria pulmonalis.</p>	
--	--	--

3.4 Syntaxis

sy01nl	<h3>3.4.1 Woordvolgorde</h3> <p>De volgorde waarin de woorden in de term geplaatst worden, kan ook een bepaalde betekenisonderscheidende functie hebben.</p> <p>We hanteren de volgende regels:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het Nederlands wordt een bijvoeglijk naamwoord in principe altijd voor het zelfstandig naamwoord geplaatst. FSN: 200902009 Benign pemphigus (disorder) → benigne pemfigus FSN: 260912008 Abnormal involuntary movement (disorder) → abnormale onwillekeurige beweging 	20180315
--------	--	----------

⁸ wanneer binnen een woord klinkers naast elkaar voorkomen die samen onbedoeld een andere klank kunnen vormen. Voor het Nederlands betreft dit de lettercombinaties aa, ae, ai, au, ee, eeu, ei, eu, ie, ii, ij, oe, oei, oo, ooi, ou, ui, uu.

	<p>Uitzondering: indien het zelfstandig naamwoord echter het resultaat van een test of onderzoek aangeeft, komt het adjectief na het substantief. In de Belgische extensie voegen we bovendien systematisch een dubbele punt toe in de hiërarchie "Findings" (zie punt 1.5.5).</p> <p>FSN: 61086009 Pulse irregular (finding) → polsslag: onregelmatig FSN: 271799000 Head movements abnormal (finding) → hoofdbewegingen: abnormaal </p>	
sy02nl	<h3>3.4.2 Hoofdlettergebruik</h3> <p>Het eerste woord van een term wordt in principe met een kleine beginletter geschreven⁹.</p> <p>FSN: 6142004 Influenza (disorder) → influenza FSN: 7180009 Meningitis (disorder) → meningitis </p> <p>Uitzonderingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eigennamen, bijv. (micro-)organismen, personen en plaatsen. FSN: 90403009 Salmonella Wa (organism) → Salmonella Wa • Codes, bijv.: FSN: 63603005 B19 virus (organism) → humaan parvovirus B19 • Initiaalwoorden en letterwoorden. FSN: 711164003 STING-associated vasculopathy with onset in infancy (disorder) → STING-geassocieerde vasculopathie met begin in kinderjaren 	20180315
sy03nl	<h3>3.4.3 Meervoud en enkelvoud</h3> <p>In SNOMED CT worden alle termen in principe in het enkelvoud weergegeven (bijv. 392089008 Breast procedure (procedure) en niet *breasts procedure). Toch bevat de internationale editie nog een reeks Fully Specified Names en Preferred Terms in het meervoud, vooral bij termen voor groeperende concepten zoals 225205005 Procedures relating to eating and drinking (procedure) . Deze inconsistenties worden gefaseerd verwijderd.</p> <p>Voor het Nederlands zijn de volgende regels van toepassing:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Termen worden in principe in het enkelvoud gebruikt. FSN: 201294000 Follicular cysts of skin and subcutaneous tissue (disorder) → folliculaire cyste van huid en subcutaan weefsel en niet: "folliculaire cystes van huid en subcutaan weefsel" • Enkel indien het concept duidelijk wijst op meerledigheid, is de meervoudsvorm wel van toepassing. 	20180315

⁹ Cf. ISO 704: 2009 en ISO 10241 -1: 2011. In de internationale editie van SNOMED CT wordt voorlopig het eerste woord van een term nog met een grote beginletter geschreven en wordt de schrijfwijze van termen (al dan niet met grote of kleine beginletter) door de zogenaamde 'case sensitivity rules' geregeld. Het is echter de bedoeling om in de volgende edities van SNOMED CT de schrijfwijze van termen met een kleine beginletter volgens de normen ISO704: 2009 en ISO 10241 -1: 2011 te hanteren.

	FSN: 271691008 Breasts asymmetrical (finding) → asymmetrische borsten	
sy04nl	<h3>3.4.4 Vrouwelijke vormen</h3> <p>Bepaalde namen van beroepen hebben een mannelijke en een vrouwelijke vorm. Wij geven de voorkeur aan de genderneutrale woordvorm. Zo spreken we niet over 'verpleger' en 'verpleegster', maar spreken we over 'verpleegkundige'. Als er geen neutrale woordvorm bestaat, gebruiken we (enkel) de mannelijke vorm. Bv. 'ziekenhuisdirecteur' en niet 'ziekenhuisdirectrice'.</p>	NEW

3.5 Verkorte vormen

ab01nl	<h3>3.5.1 Afkortingen</h3> <p>Een afkorting (in de specifieke betekenis van het woord) is de weergave van een woord of een woordgroep door een of meer (begin)letters, zonder dat de afkorting in de plaats komt van wat wordt afgekort: als we de afkorting voorlezen, spreken we niet de afkorting uit, wel het woord of de woordgroep waar ze voor staat.</p> <p>De internationale editie van SNOMED CT maakt af en toe gebruik van bepaalde afkortingen.</p> <p>We hanteren de volgende regel:</p> <p>In de Nederlandse vertaling trachten we afkortingen te vermijden en schrijven we de woorden voluit.</p> <p>FSN: 398428002 Salmonella enterica subsp. diarizonae (organism) → Salmonella enterica subspecies diarizonae </p> <p>FSN: 370578006 Salmonella Typhimurium var. Copenhagen (organism) → Salmonella Typhimurium variant Kopenhagen (organism) </p>	20180315
ab02nl	<h3>3.5.2 Initiaalwoorden en letterwoorden</h3> <p>Een initiaalwoord of een letterwoord (of acroniem) wordt gevormd door de eerste letters van een naam of een andere woordgroep en gedraagt zich in de zin als een woord. Als we het voorlezen, spreken we de korte vorm uit, niet de gehele naam of woordgroep waar het voor staat. Sommige van deze woorden lezen we als een reeks individuele letters, bijv. "aadeehaadee" voor ADHD. Dan spreken we van een initiaalwoord. Als we het geheel als een woord lezen (bijvoorbeeld AIDS), spreken we van een letterwoord.</p> <p>Preferred versus Acceptable: Initiaalwoorden en letterwoorden worden bij voorkeur niet als Preferred Term (PT) gebruikt, maar kunnen wel als Acceptable Synonym (AS) worden toegevoegd.</p> <p>We hanteren de volgende regels:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Initiaalwoorden en letterwoorden worden steeds met hoofdletters geschreven en zonder punt tussen de afzonderlijke letters, gevolgd door een gedachtestreepje en de voluit geschreven term. Voor en na het streepje staat een spatie. <p>FSN: 62479008 Acquired immune deficiency syndrome (disorder) PT → verworven immunodeficiëntiesyndroom </p>	20180315

	<p style="text-align: center;">AS → AIDS - acquired immunodeficiency syndrome </p> <ul style="list-style-type: none"> ● Initiaalwoorden en letterwoorden kunnen ook binnen een andere term voorkomen. In dat geval kan ervoor gekozen worden om de voluit geschreven term tussen haakjes, in kleine letters, toe te voegen. <ul style="list-style-type: none"> FSN: 415360003 Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus (organism) PT → SARS (severe acute respiratory syndrome)-gerelateerd coronavirus ● Acroniemen die gebruikt worden om te verwijzen naar vaak voorkomende aandoeningen zoals AIDS, COVID-19, etc. en medische beeldvormingstechnieken zoals CT, PET, etc. kunnen ook zonder de voluit geschreven term tussen haakjes voorkomen: <ul style="list-style-type: none"> FSN: 102920009 Fear of contracting human immunodeficiency virus infection (finding) → angst voor AIDS → angst voor HIV FSN : 241540006 Computed tomography of lungs (procedure) PT CT-scan van long AS → computertomografie van long AS → CT van long <p>Initiaalwoorden en letterwoorden die regelmatig gebruikt worden kunnen gelexicaliseerd worden, wat betekent dat het soortnamen kunnen worden (voorbeeld: laser). Deze woorden worden dan met kleine letters geschreven, krijgen een meervoudsvorm zoals andere zelfstandige naamwoorden. Ze kunnen ook leiden tot afgeleide vormen, dat wil zeggen dat ze opgenomen kunnen worden in een nieuw woord.</p>	
--	---	--

3.6 Gebruik van eigennamen

np01nl	<h3>3.6.1 Eponiemen</h3> <p>Een eponiem is de naam van een persoon die wordt gebruikt om onder meer een bepaalde ziekte, procedure, medisch instrument enz. aan te duiden. Het eponiem vormt een terminologisch probleem in de medische vaktaal, omdat de betekenis niet van de woordvorm afgeleid kan worden en eponiemen niet per definitie in alle talen gangbaar zijn. Daarom is het best om ze niet te gebruiken in een terminologisch werk. Niettemin zijn sommige eponiemen zo sterk doorgedrongen in de medische taal dat ze onvermijdelijk zijn.</p> <p>We hanteren de volgende regels m.b.t de keuze van de Preferred Term:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij voorkeur gebruiken we de beschrijvende term als Preferred Term; • Indien het eponiem ingeburgerd is in het klinisch taalgebruik, kan het ook voor het Nederlands als Acceptable Synonym worden toegevoegd; <ul style="list-style-type: none"> FSN: 195353004 Granulomatosis with polyangiitis (disorder) →PT: granulomatose met polyangiitis →AS: ziekte van Wegener • Indien een eponiem meer ingeburgerd is dan de beschrijvende term, kan het eponiem in uitzonderlijke gevallen als Preferred Term gelden. <ul style="list-style-type: none"> FSN: 193093009 Bell's palsy (disorder) → paralyse van Bell <p>Merk op:</p> <p>We gebruiken bij voorkeur de van-constructie voor eponiemen.</p> <ul style="list-style-type: none"> FSN: 38804009 Turner syndrome (disorder) → syndroom van Turner <p>Indien ook de variant in compositumvorm wordt toegevoegd, wordt de vakttaalspelling met beginhoofdletter en koppeltteken toegepast.</p> <ul style="list-style-type: none"> FSN: 19346006 Marfan's syndrome (disorder) →(AS) Marfan-syndroom 	20180315
np02nl	<h3>3.6.2 Geoniemen</h3> <p>Een medisch geoniem is een begrip (woordsamenstelling) dat is afgeleid van de aardrijkskundige plaats van herkomst en/of het eerste optreden van een ziekte.</p> <p>We hanteren de volgende regels m.b.t de spelling:</p> <p>Genoniemen worden geschreven met beginhoofdletter(s) en koppeltteken(s).</p> <ul style="list-style-type: none"> FSN: 85944001 Lassa virus (organism) → Lassa-virus (Lassa is een stad in Nigeria) FSN: 33937009 Lyme arthritis (disorder) → Lyme-artritis (Lyme is een stad in Connecticut) 	20180315

3.7 Leestekens en typografische tekens

po01nl	<h3>3.7.1 Algemeen</h3> <p>Leestekens en typografische tekens worden op een vrij inconsistente manier gebruikt in de Internationale Editie en worden daarom bij voorkeur vermeden in de Nederlandse vertaling. Indien mogelijk verkiezen we een term die enkel uit woorden bestaat:</p> <p style="text-align: center;">FSN: 267727004 Blind or low vision - both eyes (disorder) → blind of slechtaand aan beide ogen </p> <p>In bepaalde gevallen gebruiken we echter bewust en consistent een leesteken of typografisch teken, ook al komt dit niet voor in de Engelse term. De regels hiervoor worden in de volgende paragrafen opgesomd:</p>	20180315
po02nl	<h3>3.7.2 Gedachtestreepje</h3> <p>Gedachtestreepjes dienen uitsluitend om het onderscheid te maken tussen het initiaalwoord of acroniem en de voluit geschreven term (zie regel Ab02nl).</p> <p style="text-align: center;">FSN: 406506008 Attention deficit hyperactivity disorder (disorder) → ADHD - attention-deficit hyperactivity disorder </p> <p>In tegenstelling tot de regel uit de vertaalrichtlijnen van 20180315, gebruiken we hiervoor niet het gewone koppeltteken “-” (UNICODE 002D) maar wel het iets langere “-” (UNICODE F02D), voorafgegaan en gevolgd door een spatie.</p> <p>Om het Unicode-teken in te voegen, bestaan volgende shortcuts:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op Windows typt u 2014 en ALT+X • Op Mac typt u Option + Shift + - 	CHANGE
po03nl	<p>Wanneer in de Engelse FSN een gedachtestreep wordt gebruikt om aanvullende informatie toe te voegen, maken we in het Nederlands gebruik van een komma.</p> <p style="text-align: center;">FSN: 274225004 Accident - crushed by object (event) → ongeval, verpletterd door voorwerp </p>	20180315
po04nl	<p>Het koppeltteken wordt enkel gebruikt bij samengestelde woorden (zie regel or05nl), en krijgt geen spatie voor en na.</p>	NEW
po05nl	<h3>3.7.3 Komma</h3> <p>Komma's worden gebruikt om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • een opsomming aan te geven; <p style="text-align: center;">FSN: 186156007 Infectious colitis, enteritis and gastroenteritis (disorder) → infectieuze colitis, enteritis en gastro-enteritis </p> • aanvullende en specificerende informatie toe te voegen aan een term waarbij het belangrijkste onderdeel voorop wordt geplaatst. <p style="text-align: center;">FSN: 127060006 Drug-induced immune hemolytic anemia, hapten type (disorder) → medicatie-geïnduceerde immuun-hemolytische anemie, haptentype </p> <p>Voor de komma staat geen spatie, na een komma komt er wel één spatie.</p>	20180315

po07nl	<h3>3.7.4 Schuine streep</h3> <p>Een schuine streep of backslash wordt gebruikt in de betekenis 'of'.</p> <p>FSN: 31928004 Abscess of skin AND/OR subcutaneous tissue (disorder) → abces van cutis en/of subcutis </p> <p>Er is geen spatie voor of na de schuine streep.</p> <p>We gebruiken altijd '/' als schuine streep. Het leesteken '\' mag niet gebruikt worden.</p>	20180315
po08nl	<p>Een schuine streep zonder spaties wordt ook gebruikt bij breuken: Voorbeelden:</p> <p>mg/L (milligram per liter)</p> <p>FSN: 251944000 Forced expired volume in one second/forced vital capacity ratio (observable entity) → ratio van FEV1/FVC </p>	NEW
po09nl	<p>Een alternatief dat aangeduid wordt d.m.v. een schuine streep in het Engels, wordt in het Nederlands vertaald door het nevenschikkend voegwoord "of" of "en/of" in de Nederlandse vertaling afhankelijk van de betekenis van het concept.</p> <p>Voorbeeld:</p> <p>700994008 Centrifuge bucket/tube holder (physical object) → houder voor centrifugeeremmer en/of centrifugeerbuis</p>	NEW
po10nl	<h3>3.7.5 Ronde haken</h3> <p>Ronde haken worden gebruikt om:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De semantic tag aan te duiden in de Engelstalige Fully Specified Name. Dit komt dus niet voor in de Nederlandse vertaling, aangezien de Belgische extensie de Engelse FSN behoudt. • Om het voluit geschreven acroniem binnen een ruimere term aan te duiden, bijvoorbeeld: FSN: 415360003 Severe acute respiratory syndrome-related coronavirus (organism) → SARS (Severe acute respiratory syndrome)-gerelateerd coronavirus • Om extra info die aan de term toegevoegd wordt, samen te houden. FSN: 279316009 Atrioventricular (non-mitral, non-tricuspid) valve structure (body structure) → atrioventriculaire klep (non-mitralis, non-tricuspidalis) 	20180315
po12nl	<h3>3.7.6 Dubbele punt</h3> <ul style="list-style-type: none"> • Een dubbele punt komt voor als onderdeel van de notatie van een welbepaald type in de hiërarchie "Organism". In dit geval staat er geen spatie na de dubbele punt. FSN: 459105005 Escherichia coli serotype O103:H11 (organism) PT → Escherichia coli serotype O103:H11 	CHANGE

po13nl	<ul style="list-style-type: none"> In de Belgische extensie gebruiken we in de subhiërarchie "Finding" systematisch een dubbele punt voor het resultaat van een test of onderzoek. <p>FSN: 167669009 Fecal occult blood: positive (finding) PT → fecaal occult bloed: positief </p> <p>Voor een dubbele punt staat geen spatie, na een dubbele punt volgt in principe wel een spatie.</p>	20180315
po14nl	<h3>3.7.7 Aanhalingstekens</h3> <p>Dubbele aanhalingstekens mogen niet gebruikt worden.</p> <p>Engelse woorden die binnen een grotere term voorkomen, worden tussen enkele aanhalingstekens geschreven.</p> <p>Voorbeeld:</p> <p>240629003 Malarial shock lung (disorder) → 'acute respiratory distress syndrome' door malaria </p>	NEW

3.8 Cijfers

ch01nl	<p>Als SNOMED CT de cijfers schrijft als mathematische symbolen en niet met woorden, gebruiken wij bij voorkeur Arabische cijfers. Als deze cijfers echter verwijzen naar een classificatie waarvoor het formaat van de cijfers internationaal bepaald werd, moet men dit formaat respecteren.</p> <p>FSN: 431855005 Chronic kidney disease stage 1 (disorder) → chronische nierziekte stadium 1 FSN: 373587001 Chiari malformation type II (disorder) → Chiari-malformatie type II </p>	20180315
ch02nl	<p>Het decimaalteken in het Nederlands is de komma. Voorbeeld: 1,5 mg</p>	NEW
ch03nl	<p>Het scheidingsteken bij duizendtallen is een punt. Voorbeeld: 100.000.000 (voor honderd miljoen)</p>	NEW

3.9 Symbolen

sm01nl	<p>Een symbool is een notatie van een wetenschappelijk begrip, een eenheid of een valuta. De schrijfwijze is genormeerd, vaak internationaal. Ook als we een symbool lezen, spreken we het woord uit waar het voor staat.</p> <p>We hanteren de volgende regels:</p> <ul style="list-style-type: none"> Een symbool schrijven we zonder punt. We gebruiken de hoofdletters of kleine letters die nationaal of internationaal zijn afgesproken. 	NEW
sm02nl	<p>Karakters in subscript worden niet voorgesteld met een specifiek symbool. Het cijfer in subscript wordt gewoon naast het symbool waarbij het hoort geschreven.</p> <p>Als er geen symbool volgt op het cijfer, gebruik dan het liggend streepje _ (UTF8 0x5F) om de cijfers van elkaar te scheiden.</p>	NEW

	Voorbeelden: immunoglobuline A2, IgA2 (voor A2, IgA2); 1_2 (voor 12)	
sm03nl	De symbolen voor vergelijking '<' (minder dan) en '>' (meer dan) worden voluit geschreven om zo het risico op een verkeerde interpretatie te vermijden. Het symbool mag wel gebruikt worden in de acceptable synonyms. Voorbeelden: 314473008 Forced expiratory volume in one second/Forced vital capacity greater than 70% of predicted (finding) PT (en) FEV1/FVC > 70% of predicted → geforceerd expiratoir volume in een seconde/geforceerde vitale capaciteit: groter dan 70% van verwachte waarde	NEW
sm04nl	Het symbool + (plus) wordt gebruikt als deel van een code of om het resultaat van een test uit te drukken. Voorbeelden : Na+ ; groep A+; glucosurie = +++ ; Het symbool + kan ook voorkomen in termen van concepten van medicatie die meerdere ingrediënten bevatten.	NEW

3.10 Meeteenheden

De internationale symbolen van grootte en van eenheden zijn vastgelegd in ISO 80000, CEI 80000 en CEI 60027, en in de regels van het [Internationaal Stelsel van Eenheden](#) (afgekort als SI): m = meter; s = seconde; Pa = pascal. Meerdere regels uit de volgende paragraaf komen overeen met het coderingssysteem UCUM.

um1nl	Voor maten en meeteenheden gelden de richtlijnen van het SI-systeem ¹⁰ (International system of units), tenzij een uitzondering expliciet wordt gespecificeerd in een van de regels hieronder. Voorbeelden: m = meter; s = seconde; Pa = pascal, m ³ = kubieke meter.	NEW
um2nl	De eenheden voor temperatuur worden voluit geschreven – graden Celsius. Voorbeeld: <i>Fever greater than 38 Celsius</i> -> Koorts meer dan 38 graden Celsius	NEW
um3nl	Graden van hoeken worden voluit geschreven, tenzij er door de context geen enkele ambiguïteit over de aard van de eenheid mogelijk is. Voorbeeld: <i>Left axis deviation greater than -90 degrees by electrocardiogram</i> -> <i>déviaton de l'axe gauche supérieure à -90 degrés par électrocardiogramme</i>	NEW
um4nl	De afkorting van de maateenheid 'liter' is de hoofdletter L om verwarring te vermijden tussen de afkorting voor liter (L) en het cijfer 1. Voorbeelden: mmol/L = millimol per liter; umol/L = micromol per liter	NEW
um5nl	In de weergave van een hoeveelheid scheidt een spatie het cijfer van de maateenheid die wordt uitgedrukt. Voorbeeld: 0,75 g	NEW
um6nl	Het Engelse "percent" en "%" worden vertaald als het symbool %. Een spatie scheidt het cijfer van het symbool (eenheidsfunctie). Voorbeeld: 75 %	NEW
um7nl	Exponenten worden niet aangeduid met een specifiek symbool. Het cijfer dat de exponent voorstelt, wordt gewoon naast het symbool waarbij het hoort geschreven. Als de exponent negatief is, wordt hij voorafgegaan door een minteken . Indien de exponent van toepassing is op een getal, gebruiken we het scheidingsteken ^ om deze te scheiden van elkaar. Dit laatste geval is een uitzondering op de regel van de SI-eenheden. Voorbeelden: mm ³ (voor kubieke millimeter); 10 ^{^3} (voor tien tot de derde macht)	NEW
um8nl	De letter μ betekent micro in een eenheid en wordt vervangen door de letter u. Voorbeeld: umol/L (micromol per liter)	NEW

3.11 Lidwoorden

ar01nl	In principe worden zelfstandige naamwoorden in de internationale editie van SNOMED CT zonder lidwoord geschreven; bijv. 384641003 Repair of mitral valve (procedure) , met uitzondering van een aantal lichaamsstructuren zoals the stomach, the liver, the heart, etc. Deze inconsistenties in het gebruik van een lidwoord worden gefaseerd uit de internationale editie van SNOMED CT verwijderd. Voor het Nederlands hanteren we de volgende regel:	20180315
--------	---	----------

¹⁰ <https://www.bipm.org/en/publications/si-brochure/>

	<ul style="list-style-type: none"> • Substantieven (zelfstandig naamwoorden) worden in principe zonder lidwoord geschreven. 44808001 Conduction disorder of the heart (disorder) → geleidingsstoornis van hart • Slechts enkele abstracte begrippen (bv. “de mens”, “de zorgverlener”, “de zorg”, ...) of geijkte uitdrukkingen (“aan de hand van”) krijgen wel een lidwoord: 242537009 Exposure to man-made ultraviolet light (event) → blootstelling aan door de mens gemaakt ultraviolet licht 410110000 Compliance care assessment (procedure) → evalueren van compliance in de zorg 	
--	--	--

Appendix A Bronnen voor het vertalen van SNOMED CT

Dit document is tot stand gekomen op basis van een aantal documenten met richtlijnen voor het vertalen van terminologie in het algemeen en van SNOMED CT in het bijzonder.

SNOMED International zelf publiceert ook regelmatig richtlijnen en andere materialen¹¹ om vertalingen te ondersteunen.

Het betreft de volgende documenten:

ISO

De klinische terminologie SNOMED CT is opgesteld volgens de terminologische principes zoals vastgelegd in de internationale normen [ISO 704](#): 2009 *Terminology work – Principles and method* en [ISO 10241 -1](#): 2011 *Terminological entries in standards – Part 1: general requirements and examples of presentation*.

Deze twee ISO-normen vormen tevens de basis voor de voorliggende vertaalrichtlijnen. Meer informatie over ISO is te vinden op <https://www.iso.org/standard/38109.html> (beschikbaar in het Engels en Frans).

Starter guide (SNOMED International)

De *Starter Guide* is bedoeld als een praktisch en nuttig vertrekpunt voor iedereen met een algemene interesse voor gezondheidszorginformatie, die meer over SNOMED CT wil leren. Het bevat, naast de basisprincipes van SNOMED CT en een beschrijving van het logische model en het conceptmodel, onder meer een korte introductie i.v.m. het vertalen van SNOMED CT. Het hoofdstuk m.b.t. de formele aspecten van SNOMED CT is op dit document gebaseerd.

Editorial Guide (SNOMED International)

De *Editorial Guide* (hoofdstuk 7, *Terminology and Naming Conventions*) legt de richtlijnen vast voor de talige representatie van de klinische concepten (*FSN*, *Preferred Terms* en *Acceptable Synonyms*) in de brontaal Engels. Die richtlijnen specificeren de conventies met betrekking tot de vorming van termen en benamingen, woordvolgorde, spelling, het gebruik van leestekens, werkwoordtijden, initiaalwoorden en acroniemen. De nieuwste versie van deze gids is beschikbaar via deze [link](#)¹².

Guidelines for Translation of SNOMED CT

Dit Engelstalig document behandelt belangrijke aspecten die relevant zijn voor de vertaling van SNOMED CT. Het bevat algemene aanbevelingen met betrekking tot de terminologische en linguïstische keuzes, richtlijnen m.b.t. het vertaalproces en informatie over brondocumenten of referentiematerialen die ter beschikking moeten worden gesteld aan iedereen die betrokken is bij de vertaling.

¹¹ <https://confluence.ihtsdotools.org/display/TRAN/Translations+Home>

¹² <https://confluence.ihtsdotools.org/display/DOCEG/SNOMED+CT+Editorial+Guide>

Guidelines for the Management of Translations of SNOMED CT

Dit document is bedoeld om gebruikt te worden in combinatie met de bovenvermelde *Guidelines for Translation of SNOMED CT* en bevat aanbevelingen voor de organisatie en het beheer van vertaalprojecten. Het beschrijft onder meer de randvoorwaarden op gebied van planning, organisatie, technische infrastructuur, documentatie, kwaliteit, opleiding en risicomanagement.

Developing a Methodology and Toolkit for Evaluating SNOMED CT Translation Quality

Dit document beschrijft het gebruik van de SNOMED International-methodologie voor het evalueren van de vertaalkwaliteit van SNOMED CT. Het document bevat ook een echte toolkit die ontwikkeld werd om aan het *IHTSDO Quality Assurance Framework* te voldoen.

IHTSDO Quality Assurance Framework

Het *IHTSDO Quality Assurance Framework*, met de ondersteunende *IHTSDO Quality Assurance Toolkit*, is ontwikkeld door het *IHTSDO Quality Assurance Committee*. Het is bedoeld om de ontwikkeling en rapportering van kwaliteitsmetrics voor alle SNOMED CT-gerelateerde activiteiten te ondersteunen, inclusief de organisatieprocessen en -ondersteuning, dataproducten (terminologische referentiegegevens, *mappings*, vertalingen, subsets), documentatie, diensten en toolings van Snomed International.

Daarnaast zijn nog andere bronnen van SNOMED International beschikbaar, die onder meer praktische ervaringen van andere NRC's met betrekking tot vertaling van SNOMED CT beschrijven.

Richtlijnen voor het vertalen van SNOMED CT (Nictiz)

De *Guidelines for Translation of US-SNOMED CT* zijn in opdracht van het [Nederlandse Nationaal ICT Instituut in de Zorg](#)¹³ (Nictiz) vertaald naar het Nederlands en aangevuld met specifieke taalrichtlijnen voor medisch Nederlands in Nederland. De vertaling en lokalisatie van deze richtlijnen is opgesteld door drs. Arnoud van den Eerenbeemt (Zorgtaal, Utrecht) en online beschikbaar onder de titel [Richtlijnen voor het vertalen van SNOMED CT](#)¹⁴ (2015). Dit document bevat een bijlage (B) waarin de algemene taalregels voor medisch Nederlands beschreven worden. De meeste taalregels zijn ook van toepassing voor de Belgisch-Nederlandse vertaling van SNOMED CT, maar worden in dit document hernomen in functie van de geldende conventies rond het klinische taalgebruik in België.

¹³ <https://www.nictiz.nl>

¹⁴ <https://www.nictiz.nl/wp-content/uploads/2015/02/Richtlijnen-voor-het-vertalen-van-SNOMED-CT-vNL-1-0.pdf>